

Lausumme
kansallisen vesihuoltouudistuksen visiosta ja sen toimeenpano-ohjelman
luonnoksesta seuraavaa:

Olemme CADWES-tutkimusryhmässä tutkineet ja kehittäneet kestävän ja resilientin (toiminta- ja palautumiskykyisen sekä muutosjoustavan) vesihuollon periaatteita vesihuoltoalan uudistuksen näkökulmasta.

Keskeiset 12 periaatetta on esitetty oheisessa kuvassa selityksineen. Lähtökohtana on vesihuollon fyysisen järjestelmän kestävyys. Myös vesihuollon hallinnasta, järjestelystä ja tuotannosta vastaavien organisaatioiden tulee olla resilienttejä. Edellä mainitut linkittyvät toisiinsa ja täydentävät toisiaan. Kaikkien osapuolten tulee toimia tuen hyvän hallinnon periaatteilla. Vesihuoltolaitoksen toiminnan poikkeus- ja häiriötilanteissa tulee olla osaavaa ja asianmukaista ja sen tulee perustua ajan tasalla oleviin valmius- ja varautumissuunnitelmaan. Vesihuollon kehittäminen alkaa ja perustuu toimialan omiin erityispiirteisiin ja -tarpeisiin, ei muiden toimialojen sanelemiin lähtökohtiin.

1. Kestävän ja resilientin vesihuollon lähtökohtana on tuottaa elintärkeitä asiakaslähtöisiä palveluja. Kansalaisilla, yrityksillä ja yhteisöillä on oikeus saada riittävä määrä puhdasta vettä ja asianmukainen sanitaatio. Samalla tulee edistää yhteistoiminnallisia suunnittelu- ja hallintaprosesseja.
2. Aiemmat päätökset rajaavat väistämättä tulevaisuuden vaihtoehtoja ja siksi ne tulee tietää ja tunnistaa, jotta voidaan ennakoida mahdollisia, todennäköisiä ja haluttuja tulevaisuuksia. Menneisyyden ja tulevaisuuden huomiointi on kestävän kehityksen peruste.
3. Vesihuollossa tulee hyödyntää käyttökelpoista ja parhaiten kuhunkin olosuhteisiin soveltuvaa teknologiaa: tekniset artefaktit eli ”vimpaimet”, niiden muodostamat järjestelmät, institutionaalinen toimintaympäristö sekä näiden vaatima osaaminen, tietämys ja tietojärjestelmät mukaan luettuna digitalisaatio. Kiertotalous otetaan huomioon olosuhteisiin soveltuvalla tavalla.
4. Maankäytön suunnittelussa on välttämätöntä ottaa paremmin huomioon vesihuollon tarpeet. Tähän kuuluvat muun muassa pohjavesien suojelu ja riittävät imeyttävät pinnat hulevesille ja -hulevesireiteille. Myös ekologiset käytävät ja virkistysalueet on huomioitava.
5. Vesihuollossa on pystyttävä kattamaan toiminnasta aiheutuvat todelliset kustannukset mukaan luettuna korjaus- ja uudistamisinvestoinnit koko hankkeen elinkaaren aikana. Toiminnan tulee olla energiatehokasta. Kunnille tulee korvata vesihuollon järjestämisestä sekä sen toimivuuden valvonnasta aiheutuvat kustannukset. Samalla tulee luopua tuottovaatimuksista ja piiloverotuksesta. Vesihuollon tunnuslukuja tulee lisäksi kehittää erityisesti järjestelmien kunnonarvioinnin osalta.
6. Vesihuoltopalveluita tulee hallita niihin kulloinkin parhaiten soveltuvilla organisaatioilla ja pitää mielessä läheisyysperiaate. Vesihuollon monitasohallinta ja institutionaalinen monimuotoisuus voivat lisätä resilienssiä sekä vähentää haavoittuvuutta. Riittävästi resurssoitu viranomaisyhteistyö korostuu.

7. Vesihuoltoa koskeva koulutustarjonta ja tutkimus tulee korkeakouluissa ja yliopistoissa laajentaa käsittämään myös vesihuollon institutionaalista toimintaympäristöä, organisaatioita, johtamista, omistajapolitiikkaa, strategioita, elinkaari- ja käyttöomaisuuden hallintaa, talous- ja hankehallintoa sekä alan hyviä käytäntöjä. Koulutus ja tutkimus tulee suunnata vastaamaan nykyistä paremmin yhteiskunnallista tarvetta. Tulee myös panostaa enemmän viestintään ja yleisen tietoisuuden lisäämiseen.

8. Vesihuoltolaitokset on pidettävä kuntien tai käyttäjien kuten osuuskuntien omistuksessa ja vesihuoltolaitosten tulee vastata ydintoiminnoista. Yksityiseltä sektorilta voidaan ostaa kilpailutettuja palveluita. Vesihuollon kehittämissuunnitelma tulee saattaa uudestaan lakisääteiseksi, sillä se velvoittaa suunnittelemaan toimintaa ja investointeja pidemmällä aikavälillä. Kehittämisen- ja investointisuunnitelmaa voidaan hyödyntää myös laitosten toiminnan ohjauksessa ja valvonnassa.

9. Vesihuollon tutkimukseen, kehitykseen ja innovointiin (TKI) tulee ohjata oleellisesti nykyistä enemmän resursseja, esimerkiksi prosentti vesihuoltolaitosten liikevaihdosta. Vesihuoltolaitoksille tulisi antaa myös mahdollisuus käyttää maksimissaan prosentti liikevaihdosta kansainväliseen toimintaan.

10. Erityisesti yhteiskunnan kannalta elintärkeiden vesihuoltohankkeiden luvitusprosesseja tulee sujuvoittaa ja nopeuttaa. Merkittävien hankkeiden valmistelu tulisi voida aloittaa, vaikka valituksia olisikin vireillä.

11. Vesihuoltojärjestelmien korjaukseen ja uusimiseen tulee ohjata nykyistä huomattavasti enemmän resursseja. Tämä edellyttää selvästi määriteltyjä vaateita kuten pitkän tähtäimen kehittämis- ja investointisuunnitelmia. Samalla tulee panostaa turvallisuuteen, resilienssiin, jatkuvuuden hallintaan ja huoltovarmuuteen.

12. Kaikessa toiminnassa pohditaan ja vertaillaan vaihtoehtoja laaja-alaisesti. Teknis-taloudellisen tarkastelun ohella tulee ottaa huomioon myös poliittiset, ekologiset, sosiaaliset, lainsäädännölliset ja eettiset näkökohdat.

©TK 28.5.2020

Kuva: Kestävän ja resilientin vesihuollon periaatteet.

Monimutkaistuvan toimintaympäristön vuoksi sääntelyä tulee uudistaa! (ei keventää)

Ehdotuksia:

- Selvemät vaateet saneeraustoiminnalle
- Vesihuollon kehittämissuunnitelma pakolliseksi
- Vesihuollon (kriittisen infrastruktuurin) osittainenkin yksityistäminen kiellettyä
- Vientitoimintaa kehitettävä Suomen oman kokemuksen ja osaamisen pohjalta (Pohjoismaat)
- Tutkimus- ja kehittämistoimintaan varoja (esim. 1 %) kaikissa isoissa hankkeissa (vrt. Ruotsi, Belgia)
- Kansainvälistyminen max. 1% liikevaihdosta, laitos voi budjetoida kuluna

MUUTA:

- Tutkimus & koulutus vastaamaan yhteiskunnallista tarvetta
- Vesihuolto on erityisen paikallista toimintaa (läheisyys)
- Tuottovaatimukset kohtuullisimmaksi (mieluummin kulukorvaus järjestelyvastuusta)
- Operointimalli: myös operointimallissa kustannukset operoinnin tilaajalle voivat nousta kohtuuttomiksi, jos operointia hoitava taho/vesihuoltolaitos haluaa työstään kunnan voiton.
- Huomioiko hymynaamakriteeristö luotettavasti vesihuoltolaitoksen koon? Voiko isolla toimijalla olla samat kriteerit kuin pienellä?

”Yhtenä toimialan keskeisimpänä haasteena nähdään tällä hetkenä vesihuoltolaitoskentän hajanaisuus. Vesihuoltolaissa tarkoitettuja vesihuoltolaitoksia on 1 100, mutta noin 80 suurinta toimijaa vastaavat lähes 80 % tuotetuista palveluista.” Onko vesihuoltolaitoskentän hajanaisuus oikeasti haaste? Vesihuolto tulee ratkaista aina paikallisesti parhaalla

mahdollisella tavalla. Monet pienet laitokset ovat toiminnaltaan hyvinkin mukautuvia ja resilienssejä. Lähellä kunnallista vesihuoltolaitosta toimivalle vesiosuuskunnalle voi olla parasta saada liittyä kunnalliseen vesihuoltolaitokseen, mutta jos luonnollista yhteistyötä ei ole ja toiminta on luotettavaa, niin yksiselitteinen laitoskoon kasvattaminen ei itsestään poista esimerkiksi ikääntyvää infraa eikä muitakaan ongelmia.

Tämä dokumentti on allekirjoitettu sähköisesti TUNI Sign-järjestelmällä
This document has been electronically signed with the TUNI Sign system

Päiväys / Date: 02.02.2021 14:36:09

Riikka Rajala

yliopistotutkija

Organisaation varmentama (TUNI käyttäjätunnus)
Certified by the organization (TUNI user account)